

РОЗДІЛ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК [340.111.5:796](477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.1>

ДО ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СПОРТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Балинська О.М.,

*доктор юридичних наук, професор
професор кафедри теорії права, конституційного та приватного права,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0168-143X>*

Дубінська З.П.,

*доктор філософії у галузі права,
провідний консультант Управління молоді та спорту
Львівської обласної державної адміністрації
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8742-2983>*

Шевців М.Б.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права, конституційного та приватного права,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0023-2197>*

Балинська О.М., Дубінська З.П., Шевців М.Б. До проблем розвитку спортивних правовідносин в Україні.

Спортивні правовідносини в Україні перебувають на стадії становлення. Їх розвиток супроводжується рядом чинників, котрі ускладнюють, а інколи й унеможливають формування сучасної, стабільної системи, відтворення моделей спортивних правових відносин за прикладом провідних світових та європейських держав.

До таких чинників варто віднести недосконалу систему законодавства у сфері спорту, відсутність злагодженого та продуктивного механізму співпраці сторін спортивних правовідносин, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низький розвиток спортивної індустрії, відсутність механізму залучення населення до регулярних занять фізичною культурою, недостатня кількість висококваліфікованих кадрів, застаріла та неефективна спортивна інфраструктура для занять спортом або взагалі її відсутність, зокрема, спортивних споруд, які б відповідали міжнародним стандартам та ін.

У роботі акцентується на тому, що Українська держава, повинна дбати про розвиток фізичної культури і спорту, створювати та налагоджувати механізми урегулювання спортивних правовідносин, піднімати престиж країни на міжнародній спортивній арені.

З огляду на це, запропоновано ряд тенденцій розвитку та вдосконалення спортивних правовідносин в Україні. Зокрема, щодо розподілу повноважень в частині управління спортивними організаціями, федераціями, ефективного та прозорого розподілу бюджетних коштів із залученням інших джерел фінансування спорту, будівництва нової, а також реконструкції та ремонт наявної спортивної інфраструктури у відповідності до міжнародних стандартів, розробки механізмів розвитку мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спортивних клубів різної форми власності, забезпечення умов для фахового навчання та підвищення кваліфікації конкурентно-спроможних спортивних менеджерів, налагодження тісної співпраці з мас-медіа з метою популяризації спорту тощо.

Ключові слова: спортивні правовідносин, система спортивних правовідносин, проблем розвитку спортивних правовідносин в Україні, шляхи удосконалення системи спортивних правовідносин в Україні.

Balynska O., Dubinska Z., Shevtsiv M. To the problems of the development of sports legal relations in Ukraine.

Sports legal relations in Ukraine are at the stage of formation. Their development is accompanied by a number of factors that complicate, and sometimes make impossible, the formation of a modern, stable system, the reproduction of models of sports legal relations based on the example of the leading world and European states.

Such factors include the imperfect system of legislation in the field of sports, the lack of a coordinated and productive mechanism for the cooperation of the parties to sports legal relations, insufficient material and technical support, the low development of the sports industry, the lack of a mechanism for involving the population in regular physical education, an insufficient number of highly qualified staff, outdated and ineffective sports infrastructure for sports or its absence at all, in particular, sports facilities that would meet international standards, etc.

The article emphasizes that the Ukrainian state should take care of the development of physical culture and sports, create and establish mechanisms for regulating sports legal relations, raise the country's prestige in the international sports arena.

Considering this, a number of trends in the development and improvement of sports legal relations in Ukraine have been suggested. In particular, regarding the distribution of powers in the management of sports organizations and federations, the effective and transparent distribution of budget funds with the involvement of other sources of sports financing, the construction of new, as well as the reconstruction and repair of existing sports infrastructure in accordance with international standards, the development of mechanisms for the development of a network of children and youth sports schools and sports clubs of various forms of ownership, provision of conditions for professional training and professional development of competitive sports managers, establishment of close cooperation with the mass media for the purpose of popularizing sports, etc.

Key words: sports legal relations, system of sports legal relations, problems of development of sports legal relations in Ukraine, ways of improving the system of sports legal relations in Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасний інтерес до тенденцій розвитку спортивних правовідносин в Україні є доволі розмаїтим та неоднозначним. Варто виділити те, що спорт – є одним з найважливіших та невід’ємних сфер суспільного життя, а роль, яку він виконує у забезпеченні збереження і зміцнення здоров’я кожного з нас – неоціненна. Крім цього, спорт є складовою суспільних відносин, яка потребує чітко визначених правил щодо своїх специфічних суб’єктів, адже спортивні правовідносини ввібрали у себе цілий ряд об’єктивних та суб’єктивних особливостей, які притаманні галузі спорту.

Спортивні правовідносини в Україні перебувають на стадії становлення. Їх розвиток супроводжується рядом чинників, котрі ускладнюють, а інколи й унеможливають формування сучасної, стабільної системи, відтворення моделей спортивних правових відносин за прикладом провідних світових та європейських держав.

Побудова сучасної української системи спортивних правових відносин залежить від цілого ряду суб’єктивних та об’єктивних факторів. Перш за все, слід зазначити, що система законодавства у сфері спорту на жаль є доволі недосконалою, оскільки має достатньо правових прогалин, колізій, немає ряду ратифікованих міжнародних нормативно-правових актів, які потрібні для забезпечення якісного функціонування правовідносин у спорті.

Також, відсутній злагоджений та продуктивний механізм співпраці сторонами спортивних правовідносин, зокрема між державою, місцевим самоврядуванням, об’єднаними територіальними громадами, федераціями з видів спорту, клубами, спортивними школами, спонсорами, організаторами спортивної роботи в сфері освіти. Федерації з видів спорту не мають достатніх повноважень та ресурсів для забезпечення своєї діяльності, меценати та спонсори невмотивовані певними преференціями, керівники спортивних споруд не можуть забезпечити утримання спортивних об’єктів у належному стані, тренери та спортсмени отримують мізерну заробітну плату та гонорари, вболівальники не мають можливості отримати якісні спортивні видовища, батьки

скаржаться на безкінечні «грошові допомоги» на розвиток спорту та інше. Як наслідок, маємо невтішні результати наших спортсменів та низьку якість спортивного життя нації.

Зважаючи на зазначене, спортивна система України застаріла й не відповідає сучасним викликам та потребам суспільства, і тому потребує радикальних змін.

Відтак, у порушеному контексті доцільно більш детально охарактеризувати тенденції розвитку та вдосконалення спортивних правовідносин в Україні.

Метою статті є встановлення основних проблемних аспектів, що негативно впливають на побудову та розвиток спортивних правовідносин в Україні, а також виокремлення шляхів покращення їх стану.

Стан дослідження. Питаннями щодо проблем розвитку спортивних правовідносин в Україні та шляхів їх подолання у своїх наукових працях займалися чимало науковців. Зокрема, С. Присяжнюк та Д. Оленів досліджували перші етапи розвитку спортивного права незалежної України [1]; Ю. Поташній аналізував кількісний та якісний стан спортивної інфраструктури в Україні [3]; В. Черба та Є. Герасимова вивчали причини зменшення спортивної активності української молоді [8]; І. Стахів виокремлював засоби впливу на суспільство для збільшення попиту на спортивно-оздоровчі послуги [4]; М. Ібрагімов висвітлював особливості стратегії розвитку спорту вищих досягнень в Україні [6]; В. Платонов досліджував місце засобів масової інформації у популяризації спорту [7].

З часу проголошення незалежності України розпочинається сучасний етап розвитку спорту. Особливо важкими були перші роки, що пов'язані зі становленням молодого українського суспільства, зокрема: різким погіршенням фізичного розвитку людей та рівня їх здоров'я, що в свою чергу призвело до скорочення тривалості життя. Лише за три роки незалежності України припинили діяльність понад 900 дитячих і підліткових фізкультурно-оздоровчих клубів, було скорочено 590 посад педагогів-організаторів спортивної роботи з населенням за місцем проживання, та більше 3,5 тисячі інструкторів фізичної культури у трудових колективах. Погіршувався й стан матеріально-технічної бази фізкультури і спорту, а приватизація окремих спортивних споруд супроводжувалася використанням їх не за призначенням. Як результат, висококваліфіковані фахівці і спортсмени перейшли в інші сфери діяльності або взагалі виїхали на роботу за кордон. У 1998 році Державний комітет спорту України констатував, що з початку 90-х років чисельність контингенту дітей і підлітків, залучених до регулярних занять дитячо-юнацьких спортивних школах, підліткова фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання і спортивних секціях зменшилася на 620 тисяч осіб [1].

Як бачимо, на початку 90-х, правові відносини в сфері спорту в Україні, на жаль не розвивалися, спостерігався занепад усіх їх ланок. Недостатнє фінансове забезпечення, як наслідок призводить до еміграції перспективної спортивної молоді та досвідчених тренерів.

Коло правовідносин, що належить до спортивної сфери є доволі широким та має яскраво визначену комплексну спрямованість, а саме:

- урегулювання законодавства в сфері спорту України (професійного, аматорського, студентського, дитячого-юнацького, учнівського, спорту вищих досягнень, масового спорту, спорту інвалідів та ветеранів тощо);
- впровадження міжнародних спортивних стандартів у спортивній сфері України;
- забезпечення правового статусу спортсменів, тренерів та інших учасників спортивної діяльності;
- удосконалення сфери правового регулювання фізкультурно-спортивних об'єднань та відомств;
- розвиток спортивної інфраструктури в Україні;
- забезпечення можливостей участі Національної збірної команди України на міжнародних змаганнях;
- врегулювання економічних відносин та оподаткування сфери спорту України;
- захист інтелектуальної власності у сфері спортивної діяльності;
- промоція та популяризація спорту;
- протидія правопорушенням в спортивній діяльності, в тому числі в антидопінговій сфері тощо.

З огляду на коло окреслених дослідниками питань, проаналізуємо основні сфери суспільних відносин, котрі негативно впливають на розвиток спортивного права в Україні, зокрема:

- недосконала система законодавства у сфері фізичної культури і спорту;
- відсутність скоординованої взаємодії між усіма суб'єктами спортивної сфери;

- недостатнє матеріально-технічне забезпечення (відсутність механізмів залучення коштів та інвестицій);
- низький розвиток спортивної індустрії (медіа, спонсори);
- відсутність механізму залучення населення до регулярних занять фізичною культурою;
- недостатня кількість висококваліфікованих кадрів;

– застаріла та неефективна спортивна інфраструктура для занять спортом або взагалі її відсутність, зокрема, спортивні споруди, які відповідають міжнародним стандартам тощо.

Задля реалізації ст. 49 Конституції України [2], а саме, що держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, важливим є врегулювання тенденцій розвитку спортивних правовідносин, зокрема законодавства у сфері спорту, матеріально-технічного забезпечення спорту, залучення додаткових джерел фінансування, створення сприятливих умов для занять спортом, пропаганда здорового способу життя, налагодження роботи зі ЗМІ та мережі Інтернет, будівництво мультифункціональних спортивних комплексів, комерціалізація спорту, утворення нових видів спорту, організація та проведення спортивних заходів на високому рівні, збільшення спортивних досягнень та престижу країни тощо.

Серед головних проблем, які перешкоджають розвитку українського спорту, – застаріла система управління, постійний дефіцит коштів і зародковий стан спортивної індустрії та неналежний медіа супровід спортивних заходів і їх популяризація. Це спричиняє гостру невідповідність між намаганням держави зберегти провідну роль у забезпеченні життєдіяльності сфери і її обмеженими ресурсними можливостями.

Держава виділяє на розвиток спорту чималі кошти, проте зростання щорічного фінансування через відсутність злагодженого та раціонального підходу до розподілу фінансів не вирішує питання розвитку спорту, спортивної інфраструктури, в тому числі.

Водночас в Україні надзвичайно мала кількість стадіонів, спортивних комплексів, басейнів та інших споруд, які б відповідали сучасним викликам суспільства та були придатні для використання у міжнародних спортивних заходах.

Проте слід відзначити, що розвиток спортивного руху в країні не повинен зводитися лише до «роздріблення» спортивної сфери, спортивних федерацій. Поява нових видів спорту повинна бути обґрунтованою, мати зацікавленість з боку громадян, рентабельність у використанні коштів на утримання та функціонування як відповідних федерацій, так і спортивних секцій, змагань тощо.

Одним із напрямів для формування здорової нації є залучення людей до масового спорту.

Сьогодні надзвичайно низький відсоток українців залучено до занять спортом. Ще до повномасштабного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року, та руйнації значної частини спортивної інфраструктури, на кожні 100 тисяч населення в Україні припадало спортивних залів у 2–3 рази менше, ніж у розвинених державах світу, басейнів – у 30 разів менше. Понад 80% спортивних майданчиків не відповідали сучасним вимогам [3, с.67].

Держава має активно впливати на формування попиту на спортивно-оздоровчі послуги і формувати відповідний механізм впливу на суспільство, який включає філософські, морально-етичні, соціально-психологічні, економічні та інші засоби, які спонукають людей до активних занять фізичною культурою і спортом [4].

Нажаль, маємо сумну статистику у сфері масового спорту, відтак за даними Міністерства молоді та спорту України, в мирний час, лише 17,5% українців займалися спортом та різними видами рухової активності, з них дітей віком 6-18 років близько 7%. Для порівняння, у Європі середній показник фізичної активності населення становить 40%, у Фінляндії, зокрема, 69%.

З наведеного бачимо, що в більшості молоде покоління нехтує регулярними фізичними навантаженнями, натомість куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин й віртуальне життя (комп'ютерна залежність) стало аксіомою для них.

Недооцінювання соціально-економічної, оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, відсутність чітко скоординованих програм взаємодії різних державних структур і громадських організацій, які беруть участь у фізкультурно-спортивному русі, негативно позначається на здоров'ї населення, соціально-економічному розвитку держави. За інтегральним показником здоров'я населення – середньою очікуваною тривалістю життя людини – Україна посідає одне з останніх місць в Європі [5].

Визначення чітких розмежувань та повноважень, між дитячо-юнацьким спортом, масовим спортом та спортом вищих досягнень дасть можливість системно реалізовувати мету та цілі суб'єктів спортивних правовідносин.

Доречним було б управління в частині забезпечення роботи масового спорту покласти на державні органи виконавчої влади, а управління спортом вищих досягнень – на спортивні федерації з видів спорту, спортивні клуби та Національний олімпійський комітет України, що дасть можливість побудувати конкурентну стратегію спортивних послуг в Україні.

Характерна риса сучасного спорту вищих досягнень – його значна комерціалізація [6], оскільки продуктом спорту є видовище, яке має певну суспільну цінність. Стратегія розвитку спорту вищих досягнень в Україні в основі має включати прозору діяльність спортивної федерації, яка б сприяла розвитку державно-приватного партнерства, будувала б спортивні споруди, готувала б висококваліфікованих спортсменів-професіоналів, також важливо стимулювати проведення систематичних спортивних змагань, удосконалення мотивуючих премій талановитим спортсменам тощо.

Суттєву роль у сфері спорту відіграють телебачення та мережа Інтернет як засоби фінансування, популяризації спорту в цілому та спортивного заходу, зокрема, пропаганди здорового способу життя тощо. З іншого боку, виявляються і недоліки співпраці спорту та ЗМІ, що полягають у залежності організаторів змагань від одного з економічних та інформаційних партнерів – телебачення, непропорційну увагу з боку мас-медіа до різних видів спорту, іноді необ'єктивне висвітлення подій тощо. Проте всі ці проблеми нівелюються позитивним внеском у розвиток спорту. Велика увага ЗМІ до спорту обумовила процеси позитивізації ставлення суспільства до нього, збільшення кількості осіб, задіяних у спортивній діяльності, створення умов для занять руховою активністю, розширення глядацької аудиторії [7].

Отже, проаналізувавши реальний стан спортивних правовідносин в Україні, слід визнати, що фінансові, нормативно-правові, організаційні та інші умови функціонування спорту не відповідають міжнародним стандартам та викликам сьогодення в цілому.

Відтак, аби дати можливість українському спорту зайняти лідируючі позиції на світовій спортивній арені, а нації можливість зрозуміти, що спорт – це стиль життя, інструмент, що сприяє розвитку особистості, покращенню якості життя, як фізично так і ментально вважаємо, за доцільне:

- перше – відійти від радянської системи управління спортом шляхом надання автономії спорту в частині управління та організації, федераціям з видів спорту, клубам і Національному олімпійському комітету, одночасно реорганізувати управлінську структуру профільного Міністерства та розмежувати повноваження та відповідальність держави та органів місцевого самоврядування, спортивних федерацій з видів спорту та спортивних клубів, тренерів, спортсменів, меценатів та спонсорів, батьків, та інших учасників спортивного процесу, з чітко прописаними правилами взаємодії;
- друге – налагодити прозоре фінансування спорту, з ефективним розподілом бюджетних коштів із залученням інших джерел фінансування спорту, таких як з маркетингових спортивних процесів, зі спортивних лотерей, з букмекерського бізнесу, з акцизів на алкоголь, тютюн тощо;
- третє – державне фінансування (допомога), що стосується спорту вищих досягнень, повинно відбуватися згідно рейтингу спортивної федерації;
- четверте – обґрунтована поява нових видів спорту додасть динаміки спортивному середовищу;
- п'яте – державне фінансування, що стосується масового спорту, згідно системи адресної допомоги, має відбуватися за конкретно надані спортивні послуги суб'єктом спорту (заробітна плата тренера визначатиметься із урахування кількості учнів);
- шосте – забезпечити будівництво нової, реконструкцію та ремонт наявної спортивної інфраструктури з урахуванням їх доступності, мультифункціональності, енергозбережності та відповідності міжнародним стандартам;
- сьоме – розробити механізм розвитку мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спортивних клубів різної форми власності, як базову ланку спортивної сфери із створенням рівних умов їх роботи;
- восьме – забезпечити умови для фахового навчання та підвищення кваліфікації конкурентно-спроможних спортивних менеджерів, затвердження стандартів для тренерів та фахівців у сфері спорту, а також напрацювання заходів з підвищення престижу професії у сфері спорту;
- дев'яте – налагодити тісну та обов'язкову співпрацю з мас-медіа, як суб'єктами в частині висвітлення спортивних змагань та безпосередньо діяльності спорту в Україні, таким чином популяризуючи та привертаючи увагу до занять спортом.

Висновки. Отже, правовідносини у спортивній сфері опосередковуються складними спеціальними економічними, соціальними, організаційними, захисними передумовами та чинниками, що вимагають належного нормативно-правового забезпечення та регулювання.

Нажаль, змушені констатувати, що невтішні виступи українських спортсменів на міжнародній арені, скорочення тривалості життя наших громадян, дитячий та підлітковий алкоголізм обумовлені відсутністю дієвих, ефективних, злагоджених та чітких механізмів правового регулювання сфери спорту.

Недосконалі правовідносини у сфері спорту потребують невідкладного суттєвого удосконалення. Відсутність нормативно-правової бази у сфері спорту, застаріла система державної політики у спорті, нераціональне використання бюджетних коштів, корупція та незлагоджена робота усіх учасників спортивних правовідносин є насущними проблемами в досягненні високих результатів розвитку українського спортивного середовища.

Правовідносини у сфері спорту на тлі зовсім невтішних показників потребують змін та пошуку нової моделі організації спортивних правовідносин, з чітко визначеними правилами організації спорту, як унікального інституту для продукування здорової, успішної нації та сильної країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Курс лекцій з фізичного виховання: навч. посіб. для студ. технічних ВНЗ / С.І. Присяжнюк, Д.Г. Оленів. Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2015. 420 с.
2. Конституція України: Закон України від 26.06.1996. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Поташній Ю. Законодавчі амбіції спорту: Віче. 2009. № 4. с. 66-67.
4. Стахів І.М. Основні засади державного регулювання спортивно оздоровчих послуг: *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2014_4_6.
5. Курс адміністративного права України: підручник / за заг. ред. Коваленка В.В. Київ: НАВС. 2012. 808 с.
6. Ібрагімов М.М. «Філософія спорту» – новий напрям у фізкультурно-спортивному наукознавстві: *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А.В. Цьось, С.П. Козіброцький. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. № 3 (15). С. 6–12.
7. Платонов В.Н. Олімпійський спорт: в 2 т. / В.Н. Платонов, М.М. Булатова, С.Н. Бубка та ін. Київ: Олімп. літ., 2009. Т. 2. 696 с.
8. Черба В.М., Герасимова Є.В. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні: *Економічна наука, Економіка та держава* № 7/2017. С. 73.